

Стаття надійшла до редакції 21.01.2019

Перевірено на плагіат 01.02.2019 р.

унікальність – 100 %

<https://doi.org/10.17721/StudLing2019.14.91-106>

УДК 81:39

## IMAGINEA UCRAINEANULUI ÎN MENTALITATEA POLONEZILOR. STUDIU DE CAZ PORNIND DE LA CARTEA *BORȘ UCRAINEAN* A JURNALISTULUI PIOTR POGORZELSKI

**Cristina Godun** (București, România)

[cristina.godun@lils.unibuc.ro](mailto:cristina.godun@lils.unibuc.ro)

Lector universitar dr.

Universitatea din București,

Facultatea de Limbi și Literaturi Străine

*Articolul urmărește prezentarea imaginii geopolitice, sociale și culturale a Ucrainei, văzută prin ochii autorului, jurnalistul polonez Piotr Pogorzelski, fost corespondent la Kiev al radioului național Radio Polonia. Portretul acesta imagologic, care ne poartă prin istorie și stereotipuri naționale, are menirea de a apropia Ucraina cititorilor români. În pofida imediatei vecinătăți și a prezenței comunității ucrainene în România, românii își cunosc destul de puțin vecinii de la nord, generațiile mai vechi manifestând idei preconcepute și o memorie istorică distorsionată. Cartea lui Piotr Pogorzelski, tradusă în limba română și publicată în anul 2015, la scurt timp după dramaticele evenimente de pe Maidanul Independenței, are menirea de a sensibiliza opinia publică și a atrage atenția asupra potențialului socio-cultural și politic al ucrainenilor. Același scop urmărește „Borș ucrainean” și în Polonia, o țară unde Ucraina este o temă de discuție frecventă în paginile publicațiilor, iar legătura dintre Polonia și Ucraina a fost întotdeauna foarte puternică, în pofida istoriei comune, adeseori dificile. Mulți polonezi tratează Ucraina cu un sentiment de profundă afecțiune datorită rădăcinilor de familie sau a nostalgiei față de teritoriile de vest ale Ucrainei, care au aparținut cândva Poloniei. Și totuși, nici în rândurile polonezilor, chiar dacă există o deschidere sau un interes mai mare față de Ucraina și ucrainenii, imaginea Ucrainei și a poporului vecin nu depășește cu mult sfera strâmță a stereotipurilor naționale, evident preponderent nefavorabile. Pe fundalul actualelor evenimente politice și ținând cont de lipsa de cunoștințe despre Ucraina din societatea românească, cartea*

Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]

© Godun X. [Godun K.], [cristina.godun@lils.unibuc.ro](mailto:cristina.godun@lils.unibuc.ro)

Образ українця в ментальності поляків (на матеріалі книги «Український борщ» журналіста Петра Погorejського) [Образ украинца в ментальности поляков (на материале книги «Украинский борщ» журналиста Петра Погorejского)] (Румунсько / На румынском яз.)

*„Borș ucrainean” despre realitățile ucrainene pare un instrument indispensabil și adecvat pentru conturarea portretului colectiv al ucrainenilor și al societății ucrainene actuale.*

**Cuvinte cheie:** *Ucraina, stereotip, masacrul de la Volinia, istorie, limbă.*

## **ОБРАЗ УКРАЇНЦЯ В МЕНТАЛЬНОСТІ ПОЛЯКІВ (на матеріалі книги «Український борщ» журналіста Петра Погожельського)**

**Христина Годун** (м. Бухарест, Румунія)  
cristina.godun@lils.unibuc.ro

д.філол.н., доцент  
Бухарестський університет,  
Факультет іноземних мов та літератур

У статті розглядається геополітичний, соціальний і культурний образ України, побачений очима автора, польського журналіста Петра Погожельського, колишнього кореспондента Польського радіо в Києві. Цим імагологічним портретом, який веде нас через історію та національні стереотипи, робиться спроба наблизити Україну до румунських читачів. Незважаючи на безпосереднє сусідство та присутність української громади в Румунії, румуни досить мало знають про своїх північних сусідів, старші покоління керуються упередженими ідеями і спотвореною історичною пам'яттю. Книга Петра Погожельського, перекладена на румунську мову і опублікована в 2015 році, незабаром після драматичних подій на Майдані Незалежності, покликана підвищити обізнаність громадськості та привернути увагу до соціокультурного потенціалу українців. Ту ж саму мету «Український борщ» переслідує і в Польщі, де українська тема часто обговорюється на сторінках друкованих та електронних видань, тому що зв'язок між Польщею та Україною завжди був дуже міцним, не зважаючи на складну історію. Багато поляків ставляться до України з почуттям глибокої прихильності, заснованою на родинному корінні або ностальгії по західних територіях України, які колись належали Польщі. Однак, хоча й спостерігається підвищений інтерес до України та українців, у поляків образ України та її мешканців не виходить далеко за межі вузьких, значною мірою негативних, стереотипів. На тлі чинних політичних подій і з огляду на прогалини в уявленнях про Україну в румунському суспільстві, книга «Український борщ», у якій

Actual Problems of Linguistics [Aktual'ni problemy movoznavstva]

© Godun C. [Godun C.], cristina.godun@lils.unibuc.ro

The Image of Ukrainians in Poles' Mentality. A Case Study Based on Journalist Piotr Pogorzelski's Book *Ukrainian Borsch* [Imaginea ucraineanului în mentalitatea polonezilor. Studiu de caz pornind de la cartea *Borș Ucrainean* a jurnalistului Piotr Pogorzelski] (in Romanian)

*йдеться про українські реалії, видається цінним інструментом для створення колективного портрета українців і сучасного українського суспільства.*

**Ключові слова:** Україна, стереотип, Волинська різанина, історія, мова.

## THE IMAGE OF UKRAINIANS IN POLES' MENTALITY. A CASE STUDY BASED ON JOURNALIST PIOTR POGORZHELSKI'S BOOK "UKRAINIAN BORSCH"

**Cristina Godun** (Bucharest, Romania)

[cristina.godun@lils.unibuc.ro](mailto:cristina.godun@lils.unibuc.ro)

Associate Professor, PhD.

University of Bucharest,

Faculty of Foreign Languages and Literatures

*The article aims at presenting the geopolitical, social and cultural image of Ukraine, seen through the eyes of the author, the Polish journalist Piotr Pogorzelski, former Kiev correspondent of the National Radio Polonia. This imagological portrait, which carries us through the history and national stereotypes, means to bring Ukraine closer to Romanian readers. Despite the neighborhood and the presence of the Ukrainian community in Romania, Romanians don't know their northern neighbours very well, older generations show preconceived ideas and a distorted historical memory. Piotr Pogorzelski's book, translated into Romanian and published in 2015 shortly after the dramatic events on the Maidan Nezalezhnosti, aims to raise public awareness and draw attention to the political and socio-cultural potential of Ukraine and the Ukrainians. The same goal pursues «The Ukrainian Borsch» in Poland, a country where Ukraine is a frequent topic of discussion in the press, because the connection between Poland and Ukraine has always been very strong, despite some historical difficulties. The majority of Poles treat Ukraine with a sense of deep affection due to family roots or nostalgia for the western territories of Ukraine, which once belonged to Poland. And yet, among the Poles who manifest openness and an increased interest in Ukraine, the image of this country and its inhabitants is due to narrow negative stereotypes. On the background of current political events and taking into the account the lack of knowledge about Ukraine in Romania, «The Ukrainian Borsch» seems to be an indispensable and appropriate tool for shaping the collective portrait of Ukrainians and contemporary Ukrainian society.*

**Key words:** Ukraine, stereotype, massacre in Volynia, history, language.

*Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]*

© Годун Х. [Годун К.], [cristina.godun@lils.unibuc.ro](mailto:cristina.godun@lils.unibuc.ro)

**Образ українця в ментальності поляків (на матеріалі книги «Український борщ» журналіста Петра Погоржельського) [Образ украинца в ментальности поляков (на материале книги «Украинский борщ» журналиста Петра Погоржельского)]** (Румунською / На румынском яз.)

**ОБРАЗ УКРАИНЦА В МЕНТАЛЬНОСТИ ПОЛЯКОВ**  
**(на материале Книги «Украинский Борщ» журналиста Петра**  
**Погожельского)**

*Кристина Годун (г. Бухарест, Румыния)*  
[cristina.godun@lils.unibuc.ro](mailto:cristina.godun@lils.unibuc.ro)

д.филол.н., доцент  
 Бухарестский университет,  
 Факультет иностранных языков и литератур

*В статье рассматривается геополитический, социальный и культурный образ Украины, увиденный глазами автора, польского журналиста Петра Погожельского, бывшего корреспондента Польского радио в Киеве. Этим имагологическим портретом, который ведет нас через историю и национальные стереотипы, делается попытка приблизить Украину к румынским читателям. Несмотря на непосредственное соседство и присутствие украинской общины в Румынии, румыны довольно мало знают о своих северных соседях, старшие поколения преимущественно руководствуются предвзятыми идеями и искаженной исторической памятью. Книга Петра Погожельского, переведенная на румынский язык и опубликованная в 2015 году, вскоре после драматических событий на Майдане Независимости, призвана повысить осведомленность общественности и привлечь внимание к социокультурному потенциалу украинцев. Ту же цель «Украинский борщ» преследует и в Польше, где украинская тема часто обсуждается на страницах печатных и электронных изданий, так как связь между Польшей и Украиной всегда была очень сильной, несмотря на сложную историю. Многие поляки относятся к Украине с чувством глубокой привязанности, основанной на семейных корнях или ностальгии по западным территориям Украины, которые когда-то принадлежали Польше. Однако, хотя и наблюдается открытость и повышенный интерес к Украине и украинцам, среди поляков образ Украины и ее обитателей сформирован в рамках в значительной степени негативных стереотипов. На фоне текущих политических событий и в контексте наличия пробелов в представлениях об Украине в румынском обществе, книга «Украинский борщ» об украинских реалиях предстает как эффективный инструмент для создания коллективного портрета украинцев и современного украинского общества.*

*Actual Problems of Linguistics [Aktual'ni problemy movoznavstva]*

© Godun C. [Godun C.], [cristina.godun@lils.unibuc.ro](mailto:cristina.godun@lils.unibuc.ro)

**The Image of Ukrainians in Poles' Mentality. A Case Study Based on Journalist Piotr Pogorzelski's Book *Ukrainian Borsch* [Imaginea ucraineanului în mentalitatea polonezilor. Studiu de caz pornind de la cartea *Borș Ucrainean* a jurnalistului Piotr Pogorzelski] (in Romanian)**

*Ключевые слова:* Украина, стереотип, Волынская резня, история, язык.

Cu toate că Ucraina și România sunt țări vecine și relațiile diplomatice cu Ucraina independentă datează din 2 februarie 1992, pentru cetățenii de rând din ambele țări cunoștințele despre vecinii lor sunt foarte puține și nu exagerăm afirmând că ele sunt, preponderent, formate din preconcepții. Românii nu știu cine sunt ucrainenii – și vice versa –, iar în mentalitatea românească sunt adânc înrădăcinate stereotipurile negative legate de vecinul lor slav, căruia de cele mai multe ori îi aplică pur și simplu eticheta de *homo sovieticus*. Evenimente care au avut loc în anul 2014 în Kiev precum și teatrul de război din estul Ucrainei fac tot mai mulți români să se intereseze de Ucraina, cu care solidarizează. În Polonia, în schimb, Ucraina este frecvent o temă de discuție care aproape nu părăsește primele pagini ale mijloacelor de informare în masă, iar legătura dintre Polonia și Ucraina a fost întotdeauna foarte puternică, în pofida istoriei adeseori dificile. Mulți polonezi tratează Ucraina cu un sentiment de profundă afecțiune datorită rădăcinilor de familie sau a nostalgiei față de teritoriile de vest ale Ucrainei, care au aparținut cândva Poloniei. Și totuși, nici în rândurile polonezilor, chiar dacă există o deschidere sau un interes mai mare față de Ucraina și ucraineni, imaginea Ucrainei și a poporului vecin nu depășește cu mult sfera strâmtă a stereotipurilor naționale, evident preponderent nefavorabile. Foarte nimerit prezintă această realitate Ernest Zozuń, moderator al Programului 3 al Radioului Polonez, care spunea că: *În restaurantele poloneze sub numele de borș ucrainean se servesc tot felul de supe, de cele mai multe ori fără nicio legătură cu adevăratul borș ucrainean. Și tot așa cum ni se pare că știm să gătim borș ucrainean, la fel ni se pare că știm cum este Ucraina. În realitate, în cap ne zboară numai frânturi de informații. Nu cunoaștem istoria acestui popor, îi confundăm pe ucraineni cu rușii. Nu cunoaștem nici paginile tragice ale istoriei noastre comune și ne lăsăm purtați de emoții când cineva pomenește de o oarecare aniversare. Dacă ar fi să-i întrebi pe polonezi care este capitala Ucrainei, jumătate din ei vor sta pe gânduri. Așadar haideți să cunoaștem Ucraina și acest borș ucrainean, pentru că a cunoaște înseamnă a ști, a ști înseamnă a înțelege, iar a înțelege înseamnă a putea trage niște concluzii. Iar dacă*

*Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]*

© Годун Х. [Годун К.], cristina.godun@lils.unibuc.ro

Образ українця в ментальності поляків (на матеріалі книги «Український борщ» журналіста Петра Погожельського) [Образ украинца в ментальности поляков (на материале книги «Украинский борщ» журналиста Петра Погожельского)] (Румунсько / На румынском яз.)

*tragem concluzii, nu mai repetăm greșelile făcute mai înainte* [Zozuń, 2013].

Trăim într-o lume globală care aproape că tinde să înghită diferențele și ne împinge spre uniformizare, însă preconcepțiile și reprezentările negative dispar greu din conștiința oamenilor. Întrucât tema pe care o discutăm este, pe cât de interesantă, pe atât de vastă și generoasă în surse bibliografice, ne vom limita în acest studiu doar la reprezentarea ucraineanului în ochii polonezilor contemporani, așa cum reiese ea din reportajele lui Piotr Pogorzelski, corespondent al Radioului Polonez la Kiev. Pe fundalul recentelor evenimente politice și ținând cont de lipsa de cunoștințe despre Ucraina din societatea românească, cartea *Borș ucrainean* despre realitățile ucrainene pare un instrument indispensabil și adecvat pentru conturarea portretului colectiv al ucrainenilor și al societății ucrainene actuale. Autorul cărții demonstrează că Ucraina este *o țară aparte, care are propria ei identitate, cultură și propriul specific. O țară cu o istorie bogată, cu propria sa limbă, dar mai ales cu un stil original și diferit de abordare a celor mai importante lucruri* – citim pe coperta a patra a cărții părerea politicianului, publicistului și istoricului polonez Paweł Kowal.

În Polonia există în prezent o puternică școală de reportaj, genul acesta paraliterar bucurându-se de foarte mare trecere atât în rândurile cititorilor, cât și ale criticilor. Părintele reportajului polonez modern - ca specie la granița dintre publicistică și beletristică - este considerat Ryszard Kapuściński, deși nu am putea să trecem sub tăcere scriitori care s-au remarcat cu mult înaintea lui, de pildă Zofia Nałkowska cu asceticele și cutremurătoarele sale *Medalioane*, inspirate din tematica holocaustului, sau Tadeusz Borowski, ale cărui povestiri despre realitatea lagărelor naziste îmbină elementele reportajului și prozei poetice, dezbătând probleme etice, religioase sau filozofice fundamentale. Numărul mare de scriitori polonezi interesați de genul acesta al „literaturii faptelor”<sup>1</sup>, cum este definit reportajul

<sup>1</sup> Hanna Krall, Wojciech Tochmann, Jacek Hugo-Bader, Lidia Ostałowska, Filip Springer, Małgorzata Remer, Ziemowit Szczerek, pentru a enumera doar câteva nume de reporteri literari polonezi.

*Actual Problems of Linguistics [Aktual'ni problemy movoznavstva]*

© Godun C. [Godun C.], cristina.godun@lils.unibuc.ro

The Image of Ukrainians in Poles' Mentality. A Case Study Based on Journalist Piotr Pogorzelski's Book *Ukrainian Borsch* [Imaginea ucraineanului în mentalitatea polonezilor. Studiu de caz pornind de la cartea *Borș Ucrainean* a jurnalistului Piotr Pogorzelski] (in Romanian)

în Polonia, l-a inspirat pe scriitorul Mariusz Szczygiel să înființeze în anul 2010 fundația Institutul Reportajului și, în cadrul ei, Școala Poloneză de Reportaj. Cartea jurnalistului polonez Piotr Pogorzelski nu reprezintă o provocare pe plan literar, stilul clar și simplu, fără înflorituri stilistice sau pretenții artistice în care sunt prezentate informațiile o apropiere mai mult de publicistică, studiu sociologic și analiză politică, dar este foarte bine documentată și ne oferă posibilitatea să spicuiem din ea informații interesante, care conturează portretul socio-politic și cultural al ucraineanului de azi. Chiar dacă, în mod evident, *Borș ucrainean* este o carte pozitivă, scrisă de un foarte bun cunoscător al Ucrainei și al ucrainenilor, pe care îi tratează cu bunăvoință, nu putem să nu remarcăm câteva stereotipuri ce transcend persoana scriitorului ca individualitate și țin de mentalul colectiv polonez.

*Ucraina a fost întotdeauna pentru mine, și este în continuare, o țară fascinantă. Aici totul mi se părea - și în continuare mi se pare - mai mare, mai impunător, mai expresiv... – aflăm din introducere. - Oarecum ca borșul ucrainean din titlu care nu e o zeamă chioară de sfeclă, ci o mâncare deasă cu multe legume și carne. Dacă există bogăție în Ucraina, atunci e o bogăție opulentă; dacă există rock'en roll, atunci e plin de emoții; dacă există patriotism, atunci el îmbracă o haină extremistă, naționalistă; dacă există corupție, atunci e nețărnută, cuprinzând toate sferele vieții; dacă există femei, ele nu pot fi altfel decât excepțional de frumoase...* [Pogorzelski, 2014, p. 5]

Și iată că nici nu am intrat bine în conținutul cărții și ne izbim de: 1) stereotipul Ucrainei ca țară a oligarhilor, opulenței și corupției pentru că toate merg mână în mână; 2) stereotipul ucraineanului naționalist-extremist, partizan al mișcării UPA-ONU și al lui Stepan Bandera; 3) stereotipul femeii ucrainene nemaipomenit de frumoase, deși nu numai... Trebuie să recunoaștem că ele funcționează la fel de bine și în mentalitatea românilor care s-au obișnuit să citească în presă cu referire la Ucraina doar știri despre oligarhii ucraineni cu averi colosale, adunate în urma „privatizărilor defectuase ale activelor statului” și deținători ai monopolului asupra mass-media, sistemului bancar, telecomunicațiilor, industriei oțelului, căbunelui și industriei grele sau despre ultranaționalismul ucrainean.

*Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]*

© Годун Х. [Годун К.], cristina.godun@lils.unibuc.ro

Образ укрaїни в ментальності поляків (на матеріалі книги «Український борщ» журналіста Петра Погoжельського) [Образ украинца в ментальности поляков (на материале книги «Украинский борщ» журналиста Петра Погoжельского)] (Румунсько / На румынском яз.)

*Ucraina e o țară nemaipomenit de interesantă – ba chiar aș spune exotică – aflată la granița de răsărit a Poloniei. Și tocmai lucrul acesta este fascinant la ucraineni: vedem în ei oameni asemenea nouă, vedem străzi și orașe adeseori similare cu cele europene, și cu toate acestea simțim că aici este cu totul și cu totul altfel decât în Polonia. Și descoperirea aceasta este corectă. Societatea, care a trăit anii comunismului, funcționează după alte principii, modul de a gândi este altul. Pe de altă parte, oamenii aceștia au trăsături foarte similare cu ale noastre. Și sentimentul acesta este corect. – citim în *Borș ucrainean* [Pogorzelski, 2014, p. 6]. Alteritatea ucrainenilor, problematică și de neînțeles pentru mulți polonezi, dă naștere de cele mai multe ori, din ignoranță, la convingeri eronate de genul „ucrainenii sunt niște polonezi de calitate mai proastă” sau „la noi a fost așa acum 10 ani”, avertizează autorul *Borșului ucrainean*. E păcat că aproape nu întâlnești în rândurile polonezilor asociații pozitive cu Ucraina. Singura excepție probabil este Vitali Klichko, pentru că borșul ucrainean nu trezește o imagine pozitivă – mai adaugă Piotr Pogorzelski [Pogorzelski, 2014, p. 7].*

Unul dintre primele lucruri care ne vin în minte, ca români, când ne gândim la Ucraina este, fără îndoială, „catastrofa de la Cernobil” și „revoluția portocalie”, în timp ce, românilor mai educați nu le sunt străine Rusia Kieveană sau numele unor scriitori de renume precum Taras Șevcenko, Vasîl Stus, Oksana Zabușko, Serhii Jadan. Foarte complexă și interesantă este însă istoria Ucrainei și destinul ei istoric sub ocupație sovietică, relația complicată dintre polonezi și ucraineni care transpare și din *Borș ucrainean*.

### **Problema Istoriei**

Rolul stereotipurilor în societate este de a ordona lumea, de a o compartimenta și eticheta din nevoia firească de a ne explica tot ceea ce ne înconjoară, iar stereotipurile naționale sau etnoculturale sunt printre cele mai numeroase: nemții sunt bine organizați, serioși, punctuali, rușii sunt comuniști, barbari și agresivi, britanicii – bețivi, arabii sunt teroriști și fanatici religioși, italienii sunt gigolo, mafioți și macaronari, românii sunt țigani. Asemenea asumptii formează sisteme de credințe și încearcă să facă necunoscutul mai accesibil și să ne apropie realitatea socio-culturală sau politică specifică altor zone, chiar dacă, firește, reprezintă o viziune

*Actual Problems of Linguistics [Aktual'ni problemy movoznavstva]*

© Godun C. [Godun C.], cristina.godun@lils.unibuc.ro

**The Image of Ukrainians in Poles' Mentality. A Case Study Based on Journalist Piotr Pogorzelski's Book *Ukrainian Borsch* [Imaginea ucraineanului în mentalitatea polonezilor. Studiu de caz pornind de la cartea *Borș Ucrainean* a jurnalistului Piotr Pogorzelski] (in Romanian)**



subiectivă și limitată asupra lumii. Și, de regulă, viziunea aceasta subiectivă se dovedește a fi și preponderent negativă.

Și în relația dintre polonezi și ucraineni predomină stereotipurile depreciative, iar autorul cărții *Borș ucrainean* promite să ofere o explicație a originii unora dintre aceste păreri preconcepute care probabil vor avea șansa să dispară din mentalul colectiv odată cu schimbarea generațiilor și cu deschiderea spre toleranță și globalizare.

Istoria este unul din domeniile care naște cele mai multe tensiuni în relațiile bilaterale dintre Polonia și Ucraina, iar secolul XX ne oferă cel puțin două asemenea momente critice din existența celor două națiuni: acțiunea Vistula și masacrul din Volinia – considerat de Piotr Pogorzelski *neîndoielnic cel mai dificil capitol al acestei cărți și cel mai spinos din istoria relațiilor polonezilor și ucrainenilor* [Pogorzelski, 2014, p. 223].

Unul din lucrurile care par de neînțeles în Ucraina pentru străini îl constituie atitudinea față de istorie și memoria națională. La peste 20 ani de la declararea independenței, în Ucraina continuă să domine viziunea sovietică asupra istoriei și se sărbătoresc cu multă ampoare tocmai acele sărbători care au constituit și pilonii propaganei sovietice: 1 Mai muncitoresc și 9 Mai – Ziua Victoriei, care a pus capăt marelui război pentru apărarea patriei.

*În Ucraina nu există o singură viziune asupra istoriei – ea este într-un fel în estul țării, și altfel în vest - este de părere autorul cărții Borș ucrainean. Pentru unii ucraineni, soldații Armatei Roșii sunt niște eroi, pentru alții, eroi sunt luptătorii UPA. În realitate, totul este atât de amestecat, în una și aceeași familie pot exista două persoane dintre care una a luptat pentru comunism, iar cealaltă pentru Ucraina independentă* [Pogorzelski, 2014, p. 217].

Diferențele atât de mari de opinie între vest și est se explică și prin faptul că partea de est a Ucrainei a stat sub comunism cu 22 de ani mai mult decât cea de vest, industrializarea a distrus mai mult structura socială a populației locale, iar majoritatea locuitorilor au fost, de fapt, strămutați din alte zone - sunt venetici, cu rădăcini în alte părți ale fostei URSS. Așadar, zona de răsărit a Ucrainei este mai lipsită de identitate națională decât vestul și realitatea ei a fost preponderent una sovietică. Nu e un secret pentru

Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]

© Годун Х. [Годун К.], cristina.godun@lts.unibuc.ro

Образ укрáїни в ментальності поляків (на матеріалі книги «Український борш» журналіста Петра Погожельського) [Образ украинца в ментальности поляков (на материале книги «Украинский борш» журналиста Петра Погожельского)] (Румунсько / На румынском яз.)

nimeni faptul că regimul sovietic a fost unul dintre cele mai criminale din istoria omenirii, iar locuitorii fostei URSS au trăit sub amenințarea deportărilor, persecuțiilor și pedepselor capitale pentru orice act de „subminare a puterii”. Au ajuns să aibă „teama codificată în gene”, spune istoricul Oleksandr Zincenko, iar ea era atât de puternică, încât nici măcar acasă, în familie, nu se discuta istoria și nimeni nu încerca să rectifice viziunea sovietică, oficială, asupra faptelor. Pereții aveau urechi, copiii se puteau scăpa din întâmplare, nimeni nu era dispus să riște. Chiar și pe patul de moarte oamenii se fereau să vorbească despre ce li s-a întâmplat, întrucât, chiar dacă pe ei nu-i mai putea atinge urgia sistemului, rămăneau în urmă copiii sau nepoții care ar fi putut avea de suferit de pe urma unor informații incomode. Așa se explică de ce atât de puțini ucrainenii au cunoștință despre cimitirul de la Bîkivnea, o pădure de lângă Kiev, unde în gropi comune se află înhumate trupurile a 30 mii de victime ale regimului sovietic. Iar cimitirul de la Bîkivnea este unul din multele asemenea memoriale ale genocidelor săvârșite de NKVD, pe lângă celebrele crime de la Katin sau Piatihatki, de lângă Harkov. Istoricul ucrainean Iuri Șapoval pune neștiința pe seama faptului că subiectul crimelor totalitariste *nici măcar nu există în manualele școlare de istorie. Nu sunt informați nici profesorii care și-au făcut studiile încă în perioada URSS. Dacă subiectul acesta nu este dezbătut la orele de istorie din școli, de unde să aibă ucrainenii informații?* [Pogorzelski, 2014, p. 127]. Prima sursă care vine în minte este, evident, familia, însă istoricul Oleksandr Zincenko este de părere că transmiterea istoriei de la o generație la alta s-a desfășurat în Ucraina sovietică altfel decât în Polonia, unde una învățau copiii la școală, și alta aflau apoi acasă de la părinți. Iar de multe ori refuzul de a vorbi nici măcar nu era pus pe seama teamei de represalii, ci pe seama nevoii psihologice de a uita. Oamenii pur și simplu nu mai doreau să-și aducă aminte.

*Fenomenul acesta este bine cunoscut de sociologi și psihologi sub numele de amnezie disociativă. În Ucraina s-a ajuns la o amnezie colectivă, nu din aversiunea față de cunoașterea propriului trecut sau din loialitate față de puterea sovietică, nici măcar sub presiunea propagandei, ci pur și simplu din cauza fricii de propriile sentimente dureroase* [Pogorzelski, 2014, p. 214] – consemnează Piotr Pogorzelski în cartea sa opinia istoricului

*Actual Problems of Linguistics [Aktual'ni problemy movoznavstva]*

© Godun C. [Godun C.], cristina.godun@lils.unibuc.ro

**The Image of Ukrainians in Poles' Mentality. A Case Study Based on Journalist Piotr Pogorzelski's Book *Ukrainian Borsch* [Imaginea ucraineanului în mentalitatea polonezilor. Studiu de caz pornind de la cartea *Borș Ucrainean* a jurnalistului Piotr Pogorzelski] (in Romanian)**

Oleksandr Zincenko, care consideră că majoritatea polonezilor nu înțeleg dimensiunea coșmarului pe care ucrainenii l-au trăit în timpul URSS și tocmai de aceea le e greu să înțeleagă atitudinea ucrainenilor față de istorie.

La fel de puțin informați sunt ucrainenii despre evenimentele care au avut loc în Volînia între 1943-1944, când zeci de mii de civili polonezi au fost masacrați de Armata Insurecțională Ucraineană și alte grupuri înarmate, în încercarea de epurare etnică a regiunii. Iar cei care știu despre ce este vorba – în principal naționaliștii radicali, tind să arunce întreaga responsabilitate pe autoritățile poloneze din perioada celei de-a II-a Republici Poloneze, care au desfășurat o politică antiucraineană, șovinistă și de polonizare forțară a populației ucrainene de pe teritoriile recuperate de Polonia în urma tratatului de pace semnat la Riga, în anul 1921, după încheierea războiului polono-rus. Polonezii, în schimb, pun lipsa unor scuze oficiale din partea oficialităților ucrainene pentru masacrul din Volînia pe seama nepăsării și lipsei de interes a ucrainenilor față de propria istorie, dar și pe nivelul scăzut al dezbaterilor sociale. În 2013, cu prilejul comemorării a 70 de ani de la masacrul din Volînia, mass media a prezentat preponderent evenimentele ca fiind *un conflict etnic polono-ucrainean în care ambele părți au fost deopotrivă de afectate* [Pogorzelski, 2014, p. 238]. Probabil, neînțelegerile pe seama acestui delicat moment din istorie nu vor putea fi depășite atâta vreme cât nu există dorință de dialog, iertare și înțelegere reciprocă.

### **Atitudinea față de bunul comun versus proprietatea privată**

Pentru Piotr Pogorzelski, condiția blocurilor ucrainene, cu mizeria care domnește pe casa scării, cu lifturile devastate sau mormanele de gunoaie care duhnesc, reprezintă o imagine șocantă, cu care nu a reușit să se obișnuiască în timpul șederii la Kiev. Spațiul extralocativ i se părea a fi „pământul nimănu”. Situația care domnește pe casele scărilor blocurilor ucrainene este o moștenire a vremurilor când nu exista respect pentru proprietatea comună, dar nici pentru cea privată și când îngrijirea spațiului extralocativ ținea de competența asociațiilor de locatari: *Ceea ce nu aparține cuiva în mod concret, era și este în continuare drept comun, adică al nimănu* [Pogorzelski, 2014, p. 19], observă autorul *Borșului ucrainean* și, evident, din atitudinea aceasta transpare mentalitatea *homo sovieticus*, cu

*Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]*

© Годун Х. [Годун К.], cristina.godun@lts.unibuc.ro

Образ України в ментальності поляків (на матеріалі книги «Український борщ» журналіста Петра Погorejського) [Образ украинца в ментальности поляков (на материале книги «Украинский борщ» журналиста Петра Погorejского)] (Румунською / На румынском яз.)

lipsa sa de respect față de bunul comun și credința că, de vreme ce un lucru nu este al meu, nici nu-mi pare rău de el. Această atitudine, este de părere autorul, se răsfrânge mai târziu asupra întregului stat și a felului cum merg lucrurile.

### Problema limbii

*[...] într-un stat care se numește Ucraina nu e deloc un fapt evident că locuitorii țării vorbesc limba ucraineană [Pogorzelski, 2014, p. 51], citim în Borș ucrainean și situația aceasta îi miră nu numai pe polonezii care ajung în Ucraina, ci pe mulți alți străini. Kievul este un spațiu bilingv și a vorbi în ucraineană sau rusă e o opțiune personală, însă este greu de imaginat că ar putea exista persoane care au trăit o viață întreagă în Ucraina fără să cunoască limba și fără să manifeste cea mai mică intenție de a o învăța. Din cauza moștenirii totalitare, multă vreme s-a considerat că ucraineană o vorbeau acei ucraineni considerați de restul societății naționaliști sau străinii. Atitudinea față de limba ucraineană își are rădăcinile în vremurile sovietice, când rusa era considerată limba intelectualilor de la oraș, iar ucraineană limba vulgului din zona rurală. [...] persoanele care vorbeau în viața de zi cu zi numai în ucraineană nu aveau șanse la o funcție înaltă. – ne spune Piotr Pogorzelski. - În rusă vorbeau, de pildă, cadrele de conducere din fabrici și inginerii, iar muncitorii se străduiau să le urmeze exemplul. Bineînțeles, la nivelele mai de jos, fiecare putea vorbi cum dorea, dar de vreme ce ajungeai la oraș, unde locuia elita, se cuvenea să vorbești în rusă. Convingerea aceasta a rămas adânc înrădăcinată în subconștientul unora până în ziua de azi [Pogorzelski, 2014, p. 51]. De aceea, mulți ucraineni care vin de la sate la oraș, în căutare de lucru, renunță la ucraineană în favoarea rusei, chiar dacă nu o stăpânesc bine. Piotr Pogorzelski menționează fenomenul vânzătoarelor din supermarketurile din Kiev care între ele vorbesc în ucraineană, dar cu clientul trec pe rusă, chiar dacă acesta le vorbește tot în ucraineană. Ele se jeneză să vorbească în ucraineană pentru a nu fi considerate needucate și sfârșesc prin a vorbi, de fapt, o rusă incorectă, plină de influențe ale limbii ucrainene, numită *surjîk*. Limba ucraineană e marginalizată și, chiar dacă este oficial limba statului și a culturii, e suficient să arunci o privire la mass media pentru a constata că e atacată zilnic de cultura de masă rusă, de serialele de televiziune stupide și*

*Actual Problems of Linguistics [Aktual'ni problemy movoznavstva]*

© Godun C. [Godun C.], cristina.godun@lils.unibuc.ro

The Image of Ukrainians in Poles' Mentality. A Case Study Based on Journalist Piotr Pogorzelski's Book *Ukrainian Borsch* [Imaginea ucraineanului în mentalitatea polonezilor. Studiu de caz pornind de la cartea *Borș Ucrainean* a jurnalistului Piotr Pogorzelski] (in Romanian)

de muzica pop [Pogorzelski, 2014, p. 51], comentează Piotr Pogorzelski. Majoritatea publicațiilor din presa scrisă apar în limba rusă, iar televiziunile, chiar dacă au jurnalele de știri în limba ucraineană, au și foarte multe programe în limba rusă.

*Dacă aruncăm un ochi la harta Ucrainei, putem spune în linii mari că estul și sudul sunt de limbă rusă, iar vestul ucrainean. – scrie Piotr Pogorzelski în Borș ucrainean. - Problema este că afirmația de mai sus este valabilă în principal în privința orașelor. La sat, chiar și în regiunea Luhansk, imediat la granița cu Rusia, se vorbește mai degrabă în ucraineană sau în așa-numitul surjik, care reprezintă un amestec al celor două limbi* [Pogorzelski, 2014, p. 52].

Multe s-au schimbat cu timpul și după revoluția portocalie. Oamenii au început să se străduiască să vorbească în ucraineană din dorința de a-și găsi propria voce și identitate. De aceea elita intelectuală alege în mod conștient să vorbească ucraineană pentru a-și evidenția alteritatea, chiar dacă își atrage tot felul de comentarii ironice. În ucraineană vorbesc, în general, și politicienii, deoarece îi obligă legea, găsește Piotr Pogorzelski explicația. – O lege pe care, de altfel, o parte dintre ei oricum o ignoră. Marea majoritate a societății însă se conformează și se adaptează la tendința generală, considerând că „oricum toată lumea vorbește rusa. Și nu oricine are, la urma urmelor, curajul de a ieși în evidență [Pogorzelski, 2014, p. 56]. – mai adaugă jurnalistul polonez. Iar în opinia scriitoarei Irena Karpa: *Chiar și cei care obișnuiesc să vorbească în mod curent în ucraineană, imediat ce ajung la Kiev, trec la rusă, căzând în conformism. E absurd ca în Ucraina trebuie să fii un soi de microerou ca să poți vorbi în ucraineană* [Pogorzelski, 2014, p. 56].

Foarte mulți tineri se străduiesc totuși să schimbe starea aceasta de fapt și să ucrainizeze Kievul, este de părere Piotr Pogorzelski. Limba ucraineană este tot mai des asociată cu partea activă, liberală, prooccidentală și dornică de schimbări a societății și cu organizațiile nonguvernamentale. În perioada premergătoare evenimentelor Maidanului, a fi vorbitor de ucraineană era o chestiune de dispoziție și depindea de factori precum situația economică. Alegerea limbii se făcea și în funcție de identitatea asumată de fiecare: de cetățean al Europei sau al fostei URSS, întrucât în

*Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]*

© Годун Х. [Годун К.], cristina.godun@lls.unibuc.ro

**Образ укрaїнця в ментальності поляків (на матеріалі книги «Український борець» журналіста Петра Погожельського) [Образ украинца в ментальности поляков (на материале книги «Украинский борець» журналиста Петра Погожельского)]** (Румунською / На румынском яз.)

continuare există mulți cetățeni ucraineni care „mental trăiesc încă în vremurile URSS” [Pogorzelski, 2014, p. 59]. Lucrurile au șanse să se schimbe și ucraineana să dobândească statutul său bine meritat, cu toate că *Există, bineînțeles, un grup de oameni care nu doresc să învețe ucraineana și nu recunosc Ucraina ca stat. Se plâng că e greu să citească în ucraineană informațiile de pe medicamente și documentele oficiale. Toți își dau seama de faptul că în decursul celor peste 20 ani ar fi putut să învețe să vorbească ucraineana, însă ei nu doresc să facă asta din principiu. Sunt, preponderent oameni în vârstă.* [Denis Kazanski, ziarist și blogger din Doniețk, apud Pogorzelski, 2014, p. 59].

### **Femeile din Ucraina**

Că femeile din Ucraina sunt nemaipomenit de frumoase nu e un stereotip, ci un adevăr, stereotipice sunt însă celelalte atribute cu care sunt înzestrate ucrainencele: frumoase, dar vulgare, adeseori deocheat și provocator îmbrăcate. Stereotipul socio-cultural dominant în societatea poloneză este cel al ucrainencelor femei de serviciu sau prostituate, cu toate că, surprinzător, studiile sociologice demonstrează că polonezele „cedează” mai ușor la propunerile bărbaților decât ucrainencele care, e drept, visează la o partidă reușită și la o situație financiară bună, dar nu sunt dispuse chiar la orice fel de compromisuri. Și în acest caz, stereotipul nu corespunde realității. Mulți dintre „sexturiștii” care vin în Ucraina cu gândul unei vacanțe aventuroase și al unor prăzi ușoare au parte de surprize neașteptate. Americanul Roosh V a scris o carte pe baza unui experiment personal despre cum să agăți cele mai feminine din femeile lumii. Vreme de trei luni a locuit la Harkov, pe urmă și-a descris aventurile într-un ghid intitulat sugestiv *Bang Ukraine*. Cea mai mare surpriză pentru american – aflăm din *Borș ucrainean* - a fost faptul că ucrainencele nu sunt deloc femei ușoare, chiar dacă bărbații locali nu reprezintă în viziunea lui o concurență serioasă. În Polonia, raportul dintre numărul femeilor și numărul bărbaților este mult mai prost (adeseori o femeie la trei bărbați) și totuși era mult mai ușor să agăți o femeie, este de părere Roosh V, care are la activ mai multe cărți în seria *Bang...*, una dintre ele fiind dedicată Poloniei. Autorul observă că, din păcate, cu femeile din Ucraina trebuie să vorbești (lucru care nu e deloc ușor din cauza cunoașterii slabe a englezei), ba chiar mai mult de atât, nici nu beau prea mult alcool, așa că să atragi o femeie în pat e o adevărată provocare. Concluzia unui

*Actual Problems of Linguistics [Aktual'ni problemy movoznavstva]*

© Godun C. [Godun C.], cristina.godun@lils.unibuc.ro

The Image of Ukrainians in Poles' Mentality. A Case Study Based on Journalist Piotr Pogorzelski's Book *Ukrainian Borsch* [Imaginea ucraineanului în mentalitatea polonezilor. Studiu de caz pornind de la cartea *Borș Ucrainean* a jurnalistului Piotr Pogorzelski] (in Romanian)

adevărat expert: o americană la prima întâlnire e o ucraineană la a patra. Evident, surprinderea sexturiștilor e cauzată de neverificarea în practică a stereotipului etnic dominant în societatea lor, conform căruia ucrainencele sunt femei ușoare care doresc cu orice chip să ajungă în străinătate. În realitate, majoritatea femeilor ucrainence, de pildă cele care apelează la serviciile agențiilor matrimoniale, nu doresc orice bărbat, ci unul care mai întâi să le cucerească, apoi să le ocrotească, spune Piotr Pogorzelski. Nici nu trebuie ca bărbatul străin să fie milionar – e suficient să-și permită să o întrețină pe aleasa lui. Străinii sunt văzuți mai bine decât bărbații ucraineni, care beau, fumează și înjură, subliniază proprietara unei asemenea agenții matrimoniale. Pe lângă toate acestea, bărbații ucraineni sunt percepuți de autorul *Borșului ucrainean* ca preponderent neîngrijiți, sexiști, tradiționaliști în raport cu femeile. Iar în Polonia, imaginea emigrantului tipic e [Pogorzelski, 2014, p. 29], de regulă, în construcții sau în gospodării private. Imaginea aceasta alimentează în continuare un alt stereotip care funcționează în mentalitatea ambelor societăți, poloneză și ucraineană, și anume cel al polonezului care e înstărit și al ucraineanului care e sărac. Iar Ucraina este considerată de Polonia sora mai mică, pe care în ultimii ani se străduiește să o ocrotească. Astăzi, cu puține excepții care țin de răni ale trecutului, imaginea Ucrainei și a ucrainenilor nu este una ostilă, ba dimpotrivă, stârnește compasiune și afecțiune. În atitudinea polonezilor față de vecinii lor răsăriteni se poate simți în ziua de azi deschidere, simpatie și dorința de a împărtăși cu Ucraina din propriile experiențe. Relațiile reciproce continuă să stea sub semnul stereotipurilor, dar acestea nu sunt amenințătoare, ba chiar servesc la apropierea, într-un fel sau altul, a poporului vecin. Mai mult decât atât, cartea *Borș ucrainean* ne apare ca o dovadă a faptului că, în prezent, majoritatea stereotipurilor despre ucraineni sunt, cel puțin în Polonia, în curs de revalorizare.

### Література:

1. Cojocaru O. *Naționalismul ucrainean explicat de propagandiștii Kremlinului. Ucraina trebuie ocupată pentru a preveni renașterea Rusiei Mari cu capitala la Kiev* [= *Ukrainian Nationalism explained by Kremlin propagandists. Ukraine has to be occupied in order to prevent the Revival of the Big Ruś with the capital in Kyiv*] as well as *Noua sperietoare folosită de ruși – Rusia Mare cu capitala la Kiev* [= *The New Scarecrow Used by the Russians – Big Ruś with the Capital in Kyiv*], <http://www.paginaderusia.ro/nationalismul-ucrainean-explicit-de->

Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]

© Годун Х. [Годун К.], cristina.godun@lils.unibuc.ro

Образ укрáїни в ментальності поляків (на матеріалі книги «Укράїнський борщ» журналіста Петра Погожельського) [Образ украинца в ментальности поляков (на материале книги «Украинский борщ» журналиста Петра Погожельского)] (Румунською / На румынском яз.)

- [propagandistii-kremlinului-ucraina-trebuie-ocupata-pentru-a-preveni-renasterea-rusiei-mari-cu-capitala-la-kiev/](#), access date:11.11.2019.
2. Manea I. *Ucraina, identitate națională și război istoriografic* [Ukraine, National Identity and Historiographical war], [http://www.historia.ro/exclusiv\\_web/general/articol/ucraina-identitate-nationala-razboi-istoriografic](http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/ucraina-identitate-nationala-razboi-istoriografic). Pogorzelski P. *Barszcz ukraiński*, ed. II, Gliwice, 2014; *Borș ucrainean. De la statul sovietic la revoluția demnității* [= *Ukrainean Borsch. From a Soviet State To The Dignity Revolution*], trad. Cristina Godun, Meteor Press, București, 2015.
  3. Roosh V., *Bang Ukraine. How To Sleep With Ukrainian Women In Ukraine* (Createspace Independent Publishing Platform, 2012).
  4. Zozuń E. *O Barszczu Ukraińskim Piotra Pogorzelskiego* [= *About Piotr Pogorzelski's The Ukrainian Borscht*], <https://editio.pl/ksiazki/barszcz-ukrainski-piotr-pogorzelski.ukrain.htm#format/d>, access date: 11.11.2019.
  5. Știri hot news.ro, <http://www.hotnews.ro/stiri-international-16153413-cine-sunt-oligarhii-care-bat-culise-pentru-viitorul-ucrainei.htm>, access date: 11.11.2019.

### References:

1. Cojocaru O. *Naționalismul ucrainean explicat de propagandiștii Kremlinului. Ucraina trebuie ocupată pentru a preveni renașterea Rusiei Mari cu capitala la Kiev* [= *Ukrainian Nationalism explained by Kremlin propagandists. Ukraine has to be occupied in order to prevent the Revival of the Big Ruś with the capital in Kyiv*] as well as *Noua sperietoare folosită de ruși – Rusia Mare cu capitala la Kiev* [= *The New Scarecrow Used by the Russians – Big Ruś with the Capital in Kyiv*], <http://www.paginaderusia.ro/nationalismul-ucrainean-explicat-de-propagandistii-kremlinului-ucraina-trebuie-ocupata-pentru-a-preveni-renasterea-rusiei-mari-cu-capitala-la-kiev/>, access date:11.11.2019.
2. Manea I. *Ucraina, identitate națională și război istoriografic* [Ukraine, National Identity and Historiographical war], [http://www.historia.ro/exclusiv\\_web/general/articol/ucraina-identitate-nationala-razboi-istoriografic](http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/ucraina-identitate-nationala-razboi-istoriografic), Pogorzelski P. *Barszcz ukraiński*, ed. II, Gliwice, 2014; *Borș ucrainean. De la statul sovietic la revoluția demnității* [= *Ukrainean Borsch. From a Soviet State To The Dignity Revolution*], trad. Cristina Godun, Meteor Press, București, 2015.
3. Roosh V., *Bang Ukraine. How To Sleep With Ukrainian Women In Ukraine* (Createspace Independent Publishing Platform, 2012).
4. Zozuń E. *O Barszczu Ukraińskim Piotra Pogorzelskiego* [= *About Piotr Pogorzelski's The Ukrainian Borscht*], <https://editio.pl/ksiazki/barszcz-ukrainski-piotr-pogorzelski.ukrain.htm#format/d>, access date: 11.11.2019.
5. Știri hot news.ro, <http://www.hotnews.ro/stiri-international-16153413-cine-sunt-oligarhii-care-bat-culise-pentru-viitorul-ucrainei.htm>, access date: 11.11.2019.

*Actual Problems of Linguistics [Aktual'ni problemy movoznavstva]*

© Godun C. [Godun C.], cristina.godun@lils.unibuc.ro

**The Image of Ukrainians in Poles' Mentality. A Case Study Based on Journalist Piotr Pogorzelski's Book *Ukrainian Borsch* [Imaginea ucraineanului în mentalitatea polonezilor. Studiu de caz pornind de la cartea *Borș Ucrainean* a jurnalistului Piotr Pogorzelski] (in Romanian)**